

Konstitutionsutskottets betänkande

1983/84:12

om vissa kyrkliga frågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas följande frågor som tagits upp i de angivna motionerna.

1. Medlemskapsreglerna i svenska kyrkan – motion 1982/83:1146 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp),
2. religionsfrihetsfrågor i samband med folkbokföringen – motion 1981/82:880 av Kerstin Anér och Bertil Hansson (båda fp),
3. den kyrkliga strukturen – motion 1982/83:1630 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c),
4. biskops valbarhet till kyrkomötet – motion 1982/83:1142 av Anders Svärd (c),
5. förfarandet vid utnämning av biskop – motion 1982/83:1143 av Anders Svärd (c),
6. officiant vid borgerlig begravning – motion 1982/83:1684 av Sture Ericson och Göran Persson (båda s).

Utskottet har avstyrkt samtliga motioner. Reservationer har lämnats beträffande motionerna under punkterna 1 (fp) och 3 (c). Särskilda yttranden föreligger beträffande motionerna under punkterna 1 (vpk), 2 (fp), 3 (m) och 6 (vpk).

1 Medlemskapsreglerna i svenska kyrkan

Motionen

I motion 1982/83:1146 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen hemställer att riksdag och kyrkomöte föreläggs förslag till en sådan ändring av religionsfrihetslagens bestämmelser om medlemskap i svenska kyrkan att full harmoni uppnås mellan dessa bestämmelser och regeringsformens 2 kap. 2 §,
2. att riksdagen beslutar upphäva övergångsbestämmelserna till regeringsformen, punkt 9.3.

Enligt motionen kan det inte anses tillfredsställande att 1974 års regeringsform fortfarande innehåller övergångsbestämmelser som innebär att de nya principer på vilka regeringsformen vilar inte slår igenom fullt ut. Vid grundlagsreformen gällde frågan om särskilda övergångsregler formerna för lagstiftningen. Nu gäller det de grundläggande fri- och rättigheterna. Full harmoni mellan dessa och kyrkans medlemskapsregler kan enligt motionen

inte anses föreligga förrän religionsfrihetslagen ändrats på så sätt att inträde i kyrkan skall ske efter viljeyttring. Formen för denna viljeyttring är enligt motionärerna inte statens uppgift att besluta om. Detta får anses vara en angelägenhet för svenska kyrkan att själv avgöra. Men principen om viljeyttring – egen eller vårdnadshavarens – måste från statens sida hävdas för att undanröja nuvarande motsättning mellan svenska kyrkans medlemskapsregler och konstitutionens fri- och rättighetsförklaring.

Motionärerna hemställer att religionsfrihetslagen och regeringsformen ändras i enlighet med vad som anförts i motionen.

Gällande rätt, m. m.

Enligt 7 § första stycket religionsfrihetslagen (1951:680) inträder barn vid födelsen i svenska kyrkan om båda föräldrarna eller en av dem tillhör kyrkan. Barn utom äktenskapet inträder enligt 8 § vid födelsen i svenska kyrkan om modern tillhör svenska kyrkan. Barn som inte redan vid födelsen inträtt i kyrkan enligt 8 § kan under vissa förutsättningar erhålla automatiskt medlemskap om föräldrarna ingår äktenskap med varandra. Vidare förvärvas automatiskt medlemskap av evangelisk-luthersk trosbekännare som förvärvat svenskt medborgarskap (9 §). Inträde i kyrkan kan i övrigt vinnas efter ansökan (10 §).

Det automatiska medlemskapet enligt 7 och 8 §§ kan i de fall en av föräldrarna inte tillhör kyrkan undvikas enligt ett särskilt anmälningsförfarande inom viss tid från födelsen (7 §) resp. från tidpunkten för föräldrarnas giftermål (8 §). En möjlighet finns också för sådan trosbekännare som annars erhåller automatiskt medlemskap enligt 9 § att anmäla att han inte vill inträda i kyrkan.

Regler om utträde ur svenska kyrkan finns i 11 och 12 §§ religionsfrihetslagen. Enligt dessa bestämmelser skall den som inte längre vill tillhöra kyrkan göra en anmälan om utträde hos pastor i den församling där han är kyrkobokförd. Anmälan skall göras personligen eller också i egenhändigt undertecknad, av två personer bevitnad handling. För den som står under annan vårdnad och som inte har fyllt 18 år görs anmälan av vårdnadshavaren. Beträffande barn som fyllt 15 år förutsätts barnets samtycke.

Bestämmelserna i regeringsformen (RF) om s. k. negativ religionsfrihet erhöll sin nuvarande utformning genom 1976 års grundlagsreform. Den negativa religionsfriheten kom därvid att utformas som ett skydd för den enskilde gentemot det allmänna mot tvång att tillhöra trossamfund (2 kap. 2 § RF). Samtidigt infördes i RF en övergångsbestämmelse enligt vilken bestämmelserna om medlemskap i svenska kyrkan skulle gälla utan hinder av 2 kap. 2 § RF i dess nya lydelse. Initiativet till den nämnda övergångsbestämmelsen togs av 1973 års fri- och rättighetsutredning med hänsyn till att reglerna om medlemskap i svenska kyrkan enligt utredningen fick anses stå i strid med den nya 2 kap. 2 § RF.

Kyrkotillhörigheten (medlemskapet) diskuterades i de överväganden i stat-kyrka-frågan som har redovisats i betänkandet Stat-kyrka. Ändrade

relationer mellan staten och svenska kyrkan (SOU 1978:1). Med hänvisning till vad de kyrkliga företrädarna i stat-kyrka-överläggningarna anfört i denna fråga uttalades i betänkandet följande:

Regler om kyrkotillhörighet är enligt gruppens mening erforderliga, men deras uppgift är inskränkt till att bestämma den krets av personer som på grund av sin anknytning till kyrkans verksamhet kan förpliktas att erlägga avgift, anförtros rösträtt i kyrkliga frågor och erhålla uppdrag i kyrkans beslutande och förvaltande organ.

I det alldeles övervägande antalet evangelisk-lutherska kyrkor är medlemskapet nära knutet till dopet. Från åtskilliga håll yrkades också under förarbetena till religionsfrihetslagen att dopet skulle betecknas som den normala eller rent av obligatoriska inträdesformen. En annan ståndpunkt segrade emellertid. Följden blev att barn i princip följer sina föräldrar i fråga om kyrkotillhörigheten. Inträdesformen för vuxna personer är normalt ett anmälningsförfarande.

Religionsfrihetslagens regler innebär att barn, vars föräldrar tillhör svenska kyrkan, anses ha inträtt vid födelsen om inte föräldrarna anmäler att barnet ej skall tillhöra kyrkan. Regeringsformens nyligen kompletterade regler om religionsfrihet har ansetts medföra att dessa stadganden numera ej står i överensstämmelse med grundlagen, varför i en särskild övergångsregel meddelats att bestämmelserna om inträde i svenska kyrkan gäller oavsett den nya grundlagsbestämmelsen.

I samband med en relationsändring är det av stor vikt att svenska kyrkan är och uppfattas som densamma före och efter övergången. Detta bör markeras bl. a. genom att alla som tillhör kyrkan vid övergångstidpunkten kvarstår som medlemmar. För tiden därefter måste däremot övervägas, vilka regler om inträde och utträde som är lämpliga. Enligt gruppens mening är det önskvärt att större vikt än tidigare läggs vid dopet, och inträdesreglerna bör inte utformas så att man riskerar konflikter med regeringsformens värderingar.

Gruppen föreslår att inträde i kyrkan skall ske efter viljeyttring, antingen genom begäran om dop eller – när det gäller barn till den som tillhör kyrkan – genom anmälan av vårdnadshavaren. Dop behövs i sistnämnda fall icke äga rum omedelbart. Sådant medlemskap upphör dock om det inte följs av dop innan barnet uppnått vuxen ålder. Den som redan är döpt upptas i kyrkan efter anmälan, som i vissa fall liksom nu skall kompletteras med undervisning i svenska kyrkans lära.

Gruppen föreslår, att gällande regler om utträde i allt väsentligt bibehålls oförändrade.

Inom gruppen har enighet rått om att medlemskapet i svenska kyrkan bör vara det primära. Den som tillhör kyrkan föreslås därmed automatiskt tillhöra det stift och den församling, inom vilka han är bosatt. Ansvar för utom riket bedriven verksamhet skall ligga hos Styrelsen för svenska kyrkan i utlandet. I viss utsträckning kan församlingstillhörigheten få motsvarigheter även där.

Den ändrade relation mellan staten och kyrkan som förordades av deltagarna i stat-kyrka-överläggningarna föranledde även förslag om att de bestämmelser i religionsfrihetslagen som reglerade medlemskapet i svenska kyrkan skulle upphävas och i stället bestämmas genom inomkyrkliga stadgar. Eftersom medlemskapet enligt den gällande ordningen vilade på lagstiftning

förutsattes att staten skulle medverka till en lagstiftning av innebörd att den som tillhörde svenska kyrkan före relationsändringen även därefter skulle anses tillhöra kyrkan. En sådan regel hade enligt deltagarna sin naturliga plats i punkt 3 övergångsbestämmelserna till regeringsformen. Samtidigt borde giltigheten av nämnda bestämmelse i dess gällande lydelse tidsbegränsas så att den endast skulle gälla fram till relationsändringen. Vid övergångstidpunkten borde också religionsfrihetslagens regler om medlemskap i svenska kyrkan upphöra att gälla. Därmed skulle fullt ut genomföras den grundlagsfästa ordning enligt vilken varje medborgare gentemot det allmänna är skyddad mot tvång att tillhöra trossamfund.

De förslag som lades fram i SOU 1978:1 avvisades av en majoritet av 1979 års kyrkomöte.

Efter kyrkomötets behandling av stat-kyrka-frågan förekom överläggningar mellan de politiska partierna angående stat-kyrka-frågans fortsatta handläggning. Vid dessa erfor den dåvarande regeringen att en majoritet i riksdagen kunde antas ställa sig avvisande till vissa reformer inom ramen för statskyrkosystemet, som en av 1979 års kyrkomöte tillsatt särskild utredningsnämnd lagt fram förslag om. Enligt vad regeringen uttalade i en efter överläggningarna utfärdad kommuniké skulle stat-kyrka-frågan handläggas vidare i syfte att vinna den bredare enighet i frågan som regeringen ansåg önskvärd.

I de direktiv som därefter beslutades för 1979 års kyrkomöteskommitté togs, med anledning av vad som förevarit vid överläggningen mellan de politiska partierna, inte upp principfrågan om förhållandet mellan staten och svenska kyrkan. De frågor som kommittén fick i uppdrag att behandla gällde främst kyrkomötets medverkan vid stiftande av kyrkolag och vissa krav på reformer i fråga om kyrkomötets befogenheter och sammansättning. Som ett resultat av kommitténs arbete gjordes fr. o. m. den 1 januari 1983 en revidering av RF:s övergångsbestämmelser varigenom formerna för kyrkolagstiftning anpassades till RF:s huvudprinciper om normgivning (KU 1981/82:36 och 1982/83:1).

På initiativ av 1983 års kyrkomöte utreds f. n. inom kyrkan frågan om vilka regler som bör gälla för medlemskapet. I samband med att detta initiativ togs betonade kyrkolagsutskottet i sitt betänkande (LU 1983:22) att det var av vikt att en sådan utredning skulle vara förutsättningslös och allsidig. Vidare uttalade kyrkolagsutskottet följande:

Kyrkotillhörighetsfrågan har flera sidor, och en kommande utredning måste beakta dem alla. En viktig sida är den teologiska bestämningen av kyrkotillhörighetsbegreppet och svenska kyrkans medlemskapsregler som de är kyrkohistoriskt och kyrkorättsligt givna även sett i ett kristet internationellt och ekumeniskt perspektiv. Det skall erinras om att de kyrkliga företrädarna i stat-kyrka-överläggningarna, trots att önskemålen om dopet som medlemsgrund var mycket klart markerat i arbetsinriktningen, likväl kände betänkligheter mot att göra sakramentet till ett formellt villkor för kyrkotillhörighet, eftersom det stred mot sakramentets karaktär

av öppet nådeserbjudande. De föreslog inte heller något renodlat dopmedlemskap.

2 Religionsfrihetsfrågor i samband med folkbokföringen

Motionen

I motion 1981/82:880 av Kerstin Anér och Bertil Hansson (båda fp) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om tillämpningsföreskrifter till folkbokföringsförordningen i religionsfrihetens intresse och enligt de önskemål som redovisats i denna motion.

Enligt motionen förekommer vid den praktiska tillämpningen av gällande folkbokföringsförordning sådant som är stötande från religionsfrihetssynpunkt. Detta hänger ofta samman med det principiellt felaktiga att ett av trossamfunden, svenska kyrkan, har hand om folkbokföringen. En bidragande orsak till berättigade klagomål kan ibland vara att olika noteringar, som svenska kyrkan anser nödvändiga för sin egen medlemsregistrering, sker parallellt med och blandat med anteckningar som gäller alla medborgare. I motionen tas upp två fall i vilka problemen enligt motionärernas mening skulle kunna lösas genom förtydligande tillämpningsföreskrifter till folkbokföringsförordningen.

Det ena fallet gäller pastors informationsskyldighet beträffande anteckning i visst fall i födelse- och dopbok. Enligt 7§ religionsfrihetslagen (1951:680) skall barn som föds antecknas som medlem av svenska kyrkan om båda eller en av föräldrarna tillhör denna kyrka, såvida ej föräldrarna inom sex veckor efter barnets födelse anmäler att barnet inte skall tillhöra svenska kyrkan. Enligt motionen finns i Sverige ett växande antal äktenskap där bara en av föräldrarna tillhör svenska kyrkan och den andra är medlem t. ex. av romersk-katolska kyrkan. Inte så sällan låter man i ett sådant äktenskap döpa sitt barn i katolska kyrkan. De föräldrar som så gör räknar i regel, menar motionärerna, med att de därigenom uttalat gett besked om vilken kyrka de anser att barnet skall tillhöra.

När pastorsämbetet får anmälan om dop som förrättats i katolska kyrkan skall anteckning göras om s. k. "dop i annan ordning" i födelse- och dopboken. Om föräldrarna inte uttryckligen och inom föreskriven tid anmäler att barnet inte skall tillhöra svenska kyrkan blir det automatiskt antecknat som medlem. Motionärerna förklarar sig instämma med dem inom katolska kyrkan som protesterar mot ett sådant resultat vid tillämpning av svenska kyrkans medlemskapsregler i samband med folkbokföringen. Enligt motionen bör, när bara en av föräldrarna är medlem i svenska kyrkan, vederbörande pastor i samband med anteckning om dop informera om medlemskapsreglerna i svenska kyrkan och förvissa sig om huruvida barnet skall antecknas som medlem i svenska kyrkan eller ej.

Det andra fallet som tas upp i motionen gäller frågan om när anteckning om "dop i annan ordning" skall ske i födelse- och dopboken.

Enligt motionen har det vid flera tillfällen förekommit att medlemmar i trossamfundet Kristet Samfund har anmält dop till folkbokföringsmyndigheten, dvs. pastorsämbetet i hemorten, men av vederbörande pastor fått meddelande om att man inte ansett sig kunna införa dopet i födelse- och dopboken. I ett av motionärerna känt fall har pastor därvid hänvisat till att biskopsmötet vid sitt sammanträde den 2-4 oktober 1978 uttalat att dop förrättat av Kristet Samfund inte kan anses vara ett kristet dop ur svenska kyrkans synpunkt.

Domkapitlet uttalade i ärendet bl. a. att dop antecknades i folkbokföringshandlingarna antingen som "dop i svenska kyrkans ordning" eller som "dop i annan ordning". Att anteckning om dop över huvud taget gjordes var ett rent kyrkligt intresse och berodde på att det för kyrkan i flera sammanhang var väsentligt att veta huruvida en person blivit döpt eller ej. Domkapitlet framhöll vidare att en förutsättning för anteckning om "dop i annan ordning" måste vara att det verkligen är fråga om ett dop som skett inom ett kristet samfund och i den form, som enligt samstämmig kristen uppfattning skall iakttagas vid dopet, dvs. att dopet skett i vatten och i den treenige Gudens namn.

Sammanfattningsvis konstaterar motionärerna att anteckningen om dop i folkbokföringssammanhang av svenska kyrkan anses vara "ett rent kyrkligt intresse" och att pastor i svenska kyrkan i egenskap av folkbokföringsmyndighet anses ha rätt att bedöma om de av svenska kyrkans trossamfund uppsatta kriterierna för dop är uppfyllda. Här synes enligt motionärernas uppfattning föreligga en uppenbar sammanblandning av de båda funktioner som pastorsämbetena i svenska kyrkan har att ansvara för.

Motionärerna föreslår att anteckningen om "dop i annan ordning" i födelse- och dopboken skall kompletteras med en marginalanteckning om i vilket samfund dopet ägt rum.

Gällande ordning, m. m.

Under beredningen av detta ärende har inhämtats upplysningar från avdelningen för folkbokföring inom riksskatteverket (RSV). Dessa upplysningar redovisas i det följande.

Beträffande den fråga som först tas upp i motionen saknas särskilda bestämmelser som ålägger folkbokföringsmyndigheten att informera om medlemskapsreglerna i svenska kyrkan. Enligt vad RSV upplyst torde dock ändå sådan information i regel lämnas av pastorsämbetena. Informationen lämnas när anmälan om att dop skett i annat samfund inkommer till pastorsämbetet. I de fall anmälan att ett barn inte skall tillhöra svenska kyrkan kan ske inom sex veckor från barnets födelse anses barnet inte ha inträtt i svenska kyrkan (7 § religionsfrihetslagen). Efter utgången av nämnda tid blir barnet automatiskt medlem i kyrkan om anmälan inte skett. Utträde ur kyrkan måste då ske med tillämpning av utträdesbestämmelserna

i 11 och 12 §§ religionsfrihetslagen. Enligt dessa bestämmelser skall den som inte längre vill tillhöra kyrkan göra en anmälan om utträde hos pastor i den församling där han är kyrkobokförd. Anmälan skall göras personligen eller också enskilt i egenhändigt undertecknad, av två personer bevitnad handling. För den som står under annans vårdnad och som inte har fyllt 18 år görs anmälan av vårdnadshavaren. Beträffande barn som fyllt 15 år förutsätts barnets samtycke.

Information om religiösa förhållanden lämnas enligt RSV även i den information som invandrade utlänningar får. I denna information sägs bl. a. att om någon av föräldrarna tillhör svenska kyrkan blir barnen automatiskt inskrivna som medlemmar om inte annat begärs. Det upplyses även om att den som vill kan begära utträde ur svenska kyrkan.

Vad gäller den andra frågan som motionärerna väckt har RSV upplyst att det i särskilda anvisningar om förandet av födelse- och dopbok finns föreskrifter om hur anteckning om dop i annan ordning skall ske. Uppgift om dopförrättare införs här både om dopet förrättats i svenska kyrkans ordning eller i annan ordning. Har dop skett i annan ordning än svenska kyrkans antecknas även samfundets namn. I reglerna till förandet av församlingsliggare (personakt) och församlingsbok är likaså föreskrivet att vid anteckning av dop i annan ordning också skall föras in behövliga närmare upplysningar om t. ex. i vilket samfund ett dop ägt rum. Dop i annan ordning antecknas endast om uppgift inkommer därom och kräver således ett initiativ från samfundet i fråga eller från de berörda personerna själva.

Från RSV:s sida har påpekats med anledning av motionen att de utfyllande föreskrifter som RSV har meddelat utöver vad folkbokföringskungörelsen innehåller motsvarar föreskrifter som före 1968 var intagna i kyrkobokföringskungörelsen (1946:801). Eftersom anteckningarna endast har betydelse för den kyrkliga verksamheten är det enligt RSV naturligt att sådana föreskrifter utfärdas efter samråd med dem som skall föra och använda uppgifterna. Anvisningar på området förutsätter sålunda från RSV:s sida normalt att kyrkobokföringsinspektörerna har tillfrågats.

Pågående utredningsarbete

I betänkandet Folkbokföringens framtida organisation (SOU 1981:101) har 1979 års folkbokföringskommitté lagt fram förslag om ett ändrat huvudmannaskap för folkbokföringen.

Folkbokföringskommitténs förslag har inte remissbehandlats. Däremot tillkallades i mars 1983 en ny utredning för att utreda frågan om en förbättrad folkbokföring m. m. I den nya utredningens direktiv (Dir. 1983:28) anförs beträffande frågan om huvudmannaskapet följande:

Frågan om kontrollen av folkbokföringen har ett nära samband med frågan om huvudmannaskapet för folkbokföringen. 1979 års folkbokföringskommitté har avlämnat ett betänkande (SOU 1981:101) Folkbokföringens

framtida organisation. Som utgångspunkt för folkbokföringskommitténs arbete har enligt direktiven gällt att befolkningsregistreringen i princip är en statlig uppgift och att det borgerliga samhällets organ skall svara för verksamheten som helhet. Kommittén har funnit att de borgerliga samhällsorgan som bäst lämpar sig för att svara för folkbokföringen är de allmänna försäkringskassorna och de lokala skattemyndigheterna. I valet mellan dessa föreslår kommittén de allmänna försäkringskassorna.

Folkbokföringskommitténs ordförande anför i ett särskilt yttrande att enligt hans uppfattning flera skäl talar till förmån för de lokala skattemyndigheterna i valet av folkbokföringsorgan. Eftersom avvägningen väsentligen är av politisk art har han emellertid inte velat motsätta sig den lösning som de båda parlamentarikerna i kommittén har enats om. En av de senare anser i ett särskilt yttrande att ett oförändrat huvudmannaskap för folkbokföringen skulle ha varit att föredra om folkbokföringskommitténs direktiv gett utrymme för ett sådant ställningstagande.

Det övervägande antalet av folkbokföringskommitténs sakkunniga och experter förordar i särskilda yttranden de lokala skattemyndigheterna som folkbokföringsmyndighet framför de allmänna försäkringskassorna.

Organisationsfrågan har betydelse för de materiella folkbokföringsreglerna, särskilt för utformningen av system och rutiner för en korrekt flyttningskontroll. Detta bör dock inte hindra att den här aktuella översynen av folkbokföringsreglerna görs i avvaktan på ett slutligt ställningstagande till folkbokföringskommitténs förslag om huvudmannaskapet.

3 Den kyrkliga strukturen

Motionen

I motion 1982/83:1630 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande inriktningen av den kyrkliga strukturen.

Motionärerna framhåller att ett utmärkande drag för den svenska kyrkan är den betydelse församlingarna alltid tillmätts. Samhällsutvecklingen har emellertid lett till förändringar för församlingarna. Bl. a. har befolkningsunderlaget minskat i åtskilliga församlingar och svårigheter har uppstått när det gäller att orka med de allt tyngre kyrkliga kostnaderna. Vid åtskilliga tillfällen har man fört fram krav på en strukturförändring inom den kyrkliga organisationen för att råda bot på de svårigheter som uppstått. Någon sådan har emellertid inte skett. Motionärerna uttalar förståelse för att en översyn görs beträffande församlingarnas förändrade situation. Motionärerna ser emellertid med oro på den inriktning som direktiven till den kyrkopolitiska utredningen fått (Dir. 1982:95) och anser att det inte kan godtas att församlingar eller ekonomiska samfälligheter läggs samman tvångsvis. I stället bör man enligt motionen söka sig fram på frivilliga vägar och vara rädd om den lokala organisation som nu finns inom kyrkan.

I motionen tas vidare upp frågan om det inomkyrkliga skatteutjämnings-systemet. Motionärerna anför att det nya systemet som trätt i kraft fr. o. m. år 1983 har som utgångspunkt att kyrkan via kyrkofonden skall behålla

nuvarande statsbidrag och att, om bidraget skulle falla bort, detta skulle medföra en höjning av den allmänna kyrkoavgiften. Motionärerna framhåller att den i årets budgetproposition föreslagna sänkningen av statsbidraget till kyrkofonden med 44 milj. kr. kommer att ytterligare öka påfrestningarna på församlingarna och att det framstår som onödigt och okänsligt att ändra förutsättningarna för den beslutade reformen, innan man haft möjlighet att pröva den i praktiken. De bidrag staten f. n. ger till kyrkofonden bör utvecklas på samma sätt som de bidrag staten ger till de fria trossamfundet.

Pågående utredning m. m.

Önskemål om en utredning av svenska kyrkans struktur på lokalplanet har uttryckts av såväl kyrkomötet som riksdagen. Således kan nämnas att 1982 års allmänna kyrkomöte (Skr 1982:8, KLU 1982:7, kskr 1982:11) i ett yttrande över regeringens proposition om kyrkofonden och ekonomisk utjämning inom svenska kyrkan (prop. 1981/82:158) anhöll om en skyndsamt utredning av de kyrkliga strukturfrågorna på församlingsplanet. I likhet med vad ett stort antal remissinstanser hade framhållit i yttranden över kyrkofondsutredningens betänkanden (SOU 1981:88-89) ansåg kyrkomötet att en strukturreform med sikte på mera bärkraftiga enheter var ofrånkomlig. I kyrkomötets yttrande (1 TU 1982:4 Rskr 1982:7) över begravningsutredningens betänkande (SOU 1981:36) Begravningsverksamheten pekade kyrkomötet på nödvändigheten av att skapa större lokala enheter för att befärja planering och resursutnyttjande. Kyrkomötet uttalade att det behövs en grundlig utredning av de kyrkliga kommunernas ekonomiska strukturer med sikte på ett längre perspektiv.

I anslutning till riksdagens behandling av den tidigare nämnda propositionen (1981/82:158) väcktes en socialdemokratisk motion (1981/82:2457) i vilken hemställdes om avslag på propositionen. Motionärerna ansåg bl. a. att kyrkans lokala organisation borde bli föremål för en allmän strukturreform med inriktning på större och ekonomiskt bärkraftiga enheter. Riksdagen avtog motionen i enlighet med vad konstitutionsutskottet hade hemställt (KU 1981/82:28). I en reservation till utskottets utlåtande krävde de socialdemokratiska ledamöterna att man i det fortsatta utredningsarbetet skulle genomföra en analys av de kyrkokommunala kostnaderna och av det föreslagna utjämningssystemets förhållande till svenska kyrkans strukturfrågor på lokalplanet.

Vid behandlingen av propositionen (1982/83:19) om ny lag om församlingar och kyrkliga samfälligheter m. m. och i anledning därav väckta motioner har riksdagen gett regeringen till känna vad konstitutionsutskottet anfört i vissa delfrågor (KU 1982/83:8, rskr 1982/83:30). Med anledning av motioner (mot. 1980/81:1506 och 1982/83:22) om utjämning mellan församlingarna av kostnaderna för deras befattning med begravningsverksamheten samt om vidgad kompetens för församlingarna på begravningsområdet uttalade

utskottet att förslagen förutsatte en utredning. I denna borde svenska kyrkans strukturfrågor på lokalplanet få en framträdande plats.

Genom beslut den 9 december 1982 har regeringen bemyndigat chefen för kommundepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att utreda frågan om svenska kyrkans struktur på lokalplanet, m. m. I utredningens direktiv uttalas bl. a. följande angående utredningsuppdraget.

En översyn av kyrkans struktur på lokalplanet bör i första hand syfta till att finna lämpliga former för att bilda ekonomiskt och befolkningsmässigt bärkraftiga enheter, som kan utgöra underlag för en differentierad och målinriktad kyrklig verksamhet på lokalplanet. Samtidigt bör i princip församlingen och dess kyrka alltjämt kunna utgöra bas för prästernas och deras medarbetares församlingsvårdande verksamhet. Befolkningsutvecklingen, ändrade geografiska förhållanden m. m. kan dock i särskilda fall motivera uppbrott från det historiskt givna.

Det moderna samhället uppvisar en betydligt större rörlighet hos befolkningen än det samhälle i vilket våra församlingar ursprungligen bildades. Inom ramen för nuvarande prästerliga tjänsteorganisation har möjligheter skapats att tillgodose personalbehovet på orter med säsongvis starkt ökad fritidsbefolkning. Andra förhållanden har inte i lika hög grad beaktats, t. ex. den omfattande dagbefolkningen i storstädernas cityförsamlingar eller studieorternas stora tillskott av tillfälligt inflyttade ungdomar. Sådana företeelser visar att den nuvarande territoriella församlingsstrukturen inte alltid svarar mot de krav som utvecklingen ställer. Det är möjligt att man här bör söka sig mot friare strukturer. Ett exempel på sådana utgör de former i vilka man har sökt tillgodose behovet av finskspråkigt församlingsarbete bland invandrare inom svenska kyrkans ram. För detta arbete har prästerliga tjänster fått inrättas utan en hård låsning till den territoriella församlingsorganisationen. En annan möjlighet kan vara att låta mera bärkraftiga strukturer av samfällighetsmodell eller något organ på stifts- eller kontraktsplan ta över ansvaret för vissa delar av den församlingsvårdande verksamheten, som en lokal församling saknar egna resurser för. Kommittén bör förutsättningslöst pröva olika tänkbara modeller för en bredare samverkan på lokalplanet. I de flesta fall torde de nuvarande pastoraten vara den minsta tänkbara enheten för sådan samverkan.

I utredningsarbetet bör också uppmärksammas frågorna om vem som skall bära kostnaderna för de olika delarna av den kyrkliga verksamheten och vilka organ som bör utöva den kyrkokommunala beskattningsrätten. De tidigare berörda frågorna om ansvaret för kostnaderna för begravningsverksamheten bör uppmärksammas i detta sammanhang. Sambandet med den ekonomiska utjämning som sker via kyrkofonden bör särskilt studeras med hänsyn till det nya utjämningsystemets effekter för strukturrationaliseringen.

Kommittén har nyligen lagt fram ett diskussionsbetänkande (SOU 1983:55) Församlingen i framtiden. I betänkandet presenteras bl. a. olika modeller för kyrkans lokala organisation. Betänkandet är f. n. föremål för en bred remissbehandling.

Som tidigare nämnts beslutade riksdagen under år 1982 om ett enhetligt system för ekonomisk utjämning inom svenska kyrkan genom kyrkofonden (prop. 1981/82:158, KU 1981/82:28, rskr 1981/82:309). Det nya systemet

trädde i kraft vid årsskiftet och ersatte både det statliga skatteutjämningsssystemet för de kyrkliga kommunerna och den utjämnning som tidigare skett via kyrkofonden. Kulturutskottet (KrU 1982/83:23) hade vid behandlingen av årets budgetproposition inte någonting att erinra mot regeringens förslag beträffande statsbidraget till kyrkofonden och hemställde om avslag på en motion (mot. 1982/83:1631), vari under hänvisning till motion 1982/83:1630 yrkats bl. a. att riksdagen till kyrkofonden skulle anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 44 milj. kr. förhöjt anslag. Riksdagen beslutade i enlighet med kulturutskottets hemställan.

4 Biskops valbarhet till kyrkomötet

I motion 1982/83:1142 av Anders Svärd (c) hemställs att lagen om svenska kyrkan ändras så att biskopar ej längre blir valbara till kyrkomötet.

I motionen hävdas att den närvaroskyldighet och yttranderätt som biskoparna har vid kyrkomötet inte är lämplig att förena med valbarhet till kyrkomötet. Enligt motionären är självskriften i representativa beslutande organ inte förenlig med de demokratiska principer som tillämpas i Sverige och det är därför lämpligast att biskoparna över huvud taget inte är valbara. Därigenom undviks nackdelarna med att olika biskopar kan få olika ställning i kyrkomötet. Utskottet bör enligt motionen utarbeta lämplig lagtext.

I 5 § andra stycket lagen (1982:942) om svenska kyrkan föreskrivs att biskoparna i stiftet skall närvara vid kyrkomötets sammanträden och får delta i kyrkomötets överläggningar, men i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet. Enligt 32 § lagen (1982:943) om kyrkomötet gäller att kyrkomötet får besluta att en eller flera biskopar, även om de ej är ledamöter av kyrkomötet, vid beredningen av ärenden eller vid prövning av frågor som avses i 36 § nämnda lag får närvara vid ett utskotts sammanträde och delta i utskottets överläggningar men ej i besluten.

Frågan om biskoparnas ställning i kyrkomötet diskuterades relativt ingående i propositionen om ett reformerat kyrkomöte (prop. 1981/82:192 s. 26 f.). Konstitutionsutskottet (KU 1982/83:2) hade vid behandlingen av propositionen ingenting att invända mot vad som föreslagits i denna del. Utskottet framhöll emellertid att när erfarenheter vunnits av den nya kyrkomötesorganisationen bör en noggrann utvärdering och analys av reformens tillämpning i praktiken komma till stånd. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

5 Förfarandet vid utnämning av biskop

I motion 1982/83:1143 av Anders Svärd (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att sådan ändring vidtas i 11 § lag om svenska kyrkan att svenska kyrkans centralstyrelse blir utnämningsmyndighet vid biskopstill-

sättningar samt att frågan om hur förslag inför sådan utnämning skall tas fram blir föremål för utredning.

I motionen föreslås att kyrkans centralstyrelse bemyndigas att i framtiden tillsätta biskopar efter förslag från resp. stift. Enligt motionen bör centralstyrelsen ha att välja bland tre på förslag uppsatta personer. Tillvägagångssättet vid upprättande av förslag bör utredas. Det nuvarande valförfarandet kan enligt motionären ifrågasättas på fler punkter och det bör övervägas om inte i stället något eller några stiftsorgan tillsammans bör åläggas uppgiften att upprätta förslaget till centralstyrelsen.

Enligt 11 § andra stycket lagen (1982:942) om svenska kyrkan utnämner regeringen till biskop en av de tre som har föreslagits i den ordning som föreskrivs i lag. Gällande regler i lagen (1963:633) om biskopsval innebär i korthet att biskopen utses av regeringen efter förslag från domkapitlets ledamöter och präster och lekmän i stiftet.

Enligt vad som inhämtats från civildepartementet pågår ett gemensamt utredningsarbete i civildepartementet, justitiedepartementet och statsrådsberedningen som syftar till att ta fram ett förslag som innebär att svenska kyrkans centralstyrelse görs till en statlig förvaltningsmyndighet under kyrkomötet. Genomförandet av ett sådant förslag kräver grundlagsändringar. Enligt nu gällande regler är centralstyrelsen i konstitutionellt hänseende en statlig förvaltningsmyndighet under regeringen (11 kap. 6 § RF). Bakgrunden till utredningsarbetet är bl. a. att centralstyrelsen anser att den bör vara en myndighet under kyrkomötet.

Biskoparna är chefer för domkapitlen, vilka är statliga förvaltningsmyndigheter under regeringen. Det finns f. n. inga planer på att ändra på nämnda förhållande. Om centralstyrelsen görs till en myndighet under kyrkomötet skulle ett genomförande av förslaget i motionen medföra att domkapitlets chefer kommer att utses av en myndighet som domkapitlen inte lyder under.

6 Officiant vid borgerlig begravning

I motion 1982/83:1684 av Sture Ericson och Göran Persson (båda s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om att kommun skall vara skyldig att utse officiant vid borgerlig begravning.

Motionärerna hävdar att en av riksdagen beslutad skyldighet för kommun att utse officiant vid borgerlig begravning skulle väsentligt underlätta för många familjer att ordna en icke religiös begravning för avlidna släktingar som själva önskat en sådan. Motionärerna hänvisar bl. a. till betänkandet (SOU 1981:36) Begravningsverksamheten, i vilket konstateras att det ibland är förenat med svårigheter att ordna en borgerlig begravning och att ett viktigt skäl till detta synes vara bristen på officianter. I motionen påpekas att det vid 1975 års riksmöte väcktes en motion (mot. 1975:415) om kommuns skyldighet att utse officiant vid borgerlig begravning. Konstitutionsutskottet behandlade den i sitt betänkande 1975/76:20 och hemställde att riksdagen

skulle avslå motionen med hänvisning till de pågående överläggningarna om de framtida relationerna mellan staten och kyrkan. Riksdagen följde utskottets hemställan. Motionärerna anser emellertid att en skyldighet för kommunerna att utse officiant vid borgerlig begravning inte har något egentligt samband med frågan om relationerna mellan stat och kyrka.

Av 4 § lagen (1957:585) om jordfästning m. m. framgår att jordfästning eller annan särskild ceremoni inte är obligatorisk för rätt till gravsättning på allmän begravningsplats. S. k. borgerlig begravning, dvs. en ceremoni motsvarande jordfästningen men utan religiöst inslag, förekommer endast i liten omfattning. Under år 1979 hölls 675 sådana förrättningar, vilket utgjorde 0,8 % av alla jordfästningar under året. Antalet församlingar och samfälligheter där det år 1979 fanns tillgång till borgerlig officiant uppgick till 238 motsvarande 11,7 %. Enligt uppgifter som utskottet inhämtat från Begravningsföreningen Fonus och Eldbegängelseföreningens Begravningsbyråer är det vanligtvis inte svårt att tillgodose önskemål om borgerlig begravning, och när sådan begravning efterfrågas upplyser föreningarna bl. a. om personer som är villiga att åta sig att vara officianter.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande motioner rörande religionsfrihetsfrågor och kyrkliga frågor i övrigt.

I motion 1982/83:1146 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) föreslås vissa ändringar i *medlemskapsreglerna för svenska kyrkan*. Reglerna om medlemskap i svenska kyrkan bör ändras så att de harmoniserar med 2 kap. 2 § RF. Vidare förordas att punkten 3 övergångsbestämmelsen till 2 kap. 2 § RF skall upphävas. Enligt motionen bör ändringen i religionsfrihetslagen ha den innebörden att inträde i svenska kyrkan skall kunna ske endast efter viljeyttring. Formerna för denna viljeyttring skall enligt motionen inte fastställas i lag utan den skall avgöras av svenska kyrkan själv.

På initiativ av 1983 års kyrkomöte pågår f. n. en utredning om kyrkotillhörighet och dop i svenska kyrkan. Resultatet av denna utredning och kyrkomötets behandling med anledning härav bör enligt utskottets mening avvaktas.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83:1146.

I motion 1981/82:880 av Kerstin Anér och Bertil Hansson (båda fp) tas upp vissa *religionsfrihetsfrågor i samband med folkbokföringen*. Enligt motionärerna bör pastor – om inte båda föräldrarna är medlemmar i svenska kyrkan – åläggas en skyldighet att i samband med anteckning om dop i annat trossamfund informera om medlemskapsreglerna i svenska kyrkan och förvissa sig om huruvida barnet skall antecknas som medlem i svenska kyrkan eller ej.

Vidare kritiserar motionärerna gällande ordning för anteckning i födelse- och dopboken om dop har skett i annat trossamfund än svenska kyrkan.

Enligt motionärerna innebär den gällande ordningen att pastor i svenska kyrkan i egenskap av folkbokföringsmyndighet anses ha rätt att bedöma om de av svenska kyrkan uppsatta kriterierna för dop är uppfyllda. En rätt till anteckning om dop som skett i annat samfund kan därför inte ske om inte pastor bedömer dopet som ett kristet dop i svenska kyrkans mening. Motionärerna förordar ändrade regler så att anteckning om dop i annat samfund än svenska kyrkan alltid kan ske i födelse- och dopboken.

Beträffande den fråga som först tas upp i motionen ser utskottet det som viktigt att den som till pastorsämbetet anmäler att dop har skett i ett annat trossamfund än svenska kyrkan får information om innebörden av de medlemskapsregler som gäller för svenska kyrkan. Enligt vad utskottet erfarit lämnas också sådan information i samband med inflyttning i riket och av pastorsämbetet när anledning förekommer. Utskottet finner därför inte skäl att ta initiativ till någon särskild åtgärd för att tillgodose detta informationsintresse.

Den andra frågan som tas upp i motionen avser en utvidgning i gällande möjligheter för andra trosbekännare än dem som tillhör svenska kyrkan att få dop som skett i andra samfund antecknade i födelse- och dopboken. Denna fråga har samband med frågan hur huvudmannaskapet för folkbokföringen skall vara utformat i framtiden. Ett förslag till ändrad organisation i detta hänseende har lagts fram av 1979 års folkbokföringskommitté. Något slutligt ställningstagande rörande huvudmannaskapet har inte gjorts. Den översyn på folkbokföringsområdet som den nyss nämnda kommittén påbörjat har fortsatt i en ny utredning som skall utreda frågor om förbättringar inom folkbokföringen.

Enligt utskottets mening bör resultatet av pågående utredningsarbete avvaktas innan behovet av regler för förande av födelse- och dopbok övervägs.

Utskottet avstyrker motion 1981/82:880.

Motion 1982/83:1630 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) tar upp frågan om *den kyrkliga strukturen* samt berör även det kyrkliga skatteutjämningsystemet.

Krav på en utredning av de kyrkliga strukturfrågorna på lokalplanet har rests bl. a. av kyrkomötet och riksdagen. I december 1982 beslutade regeringen att tillsätta en kommitté med uppdrag att utreda dessa frågor. Utredningen, som antog namnet 1982 års kyrkokommitté, har nyligen lagt fram ett diskussionsbetänkande (SOU 1983:55) *Församlingen i framtiden*. I detta presenterades bl. a. olika modeller för kyrkans lokala organisation. Betänkandet är f. n. föremål för en mycket bred remissbehandling.

Med hänsyn till det pågående utredningsarbetet finner utskottet det inte påkallat med några särskilda initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen.

I motion 1982/83:1142 av Anders Svärd (c) begärs att reglerna i lagen om svenska kyrkan angående *biskops valbarhet till kyrkomötet* ändras.

I propositionen (1981/82:192) om ett reformerat kyrkomöte togs frågan

om biskoparnas ställning i kyrkomötet upp till en relativt ingående behandling. Konstitutionsutskottet (KU 1982/83:2) anslöt sig till propositionens ställningstagande men framhöll att en noggrann utvärdering och analys av reformens tillämpning i praktiken borde komma till stånd när erfarenheter vunnits av den nya kyrkomötesorganisationen. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Enligt utskottets mening bör den nya organisationen prövas ytterligare en tid innan en utvärdering görs. Utskottet anser inte att det finns skäl att ta upp frågan om en ändring av reglerna om biskops ställning i kyrkomötet förrän en sådan utvärdering skett. Utskottet avstyrker därför motionen.

Utskottet avstyrker även motion 1982/83:1143 av Anders Svärd (c) i vilken det begärs att reglerna om *förfarandet vid utnämning av biskop* ändras på så sätt att kyrkans centralstyrelse bemyndigas att i framtiden tillsätta biskopar efter förslag från resp. stift. Utskottet har inte funnit skäl föreligga att föreslå en ändring i nu gällande regler om biskopsutnämning.

I motion 1982/83:1684 av Sture Ericson och Göran Persson (båda s) föreslås att kommunerna skall bli skyldiga att utse *officiant vid borgerlig begravning*.

Enligt gällande regler föreligger inget hinder för en kommun att utse officiant vid borgerlig begravning. Åtskilliga kommuner, främst de större, har också utnyttjat denna möjlighet. Enligt utskottets mening är det önskvärt att lokal officiant finns att tillgå för den som vill ha en icke religiös begravning. Det är därför angeläget att kommunerna tillgodoser detta behov. Starka skäl talar således för motionens förslag. Med hänsyn bl. a. till att det kan uppstå svårigheter för kommunerna att finna lämpliga personer som är villiga att åta sig ett sådant uppdrag anser utskottet emellertid att några lagstiftningsåtgärder i frågan f. n. inte bör vidtas. Men syftet borde kunna tillgodoses utan särskilt åläggande för kommunerna. Motionsyrkandet avstyrks följaktligen.

Utskottet hemställer

1. beträffande *medlemskapreglerna i svenska kyrkan*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1146.
2. beträffande *religionsfrihetsfrågor i samband med folkbokföringen*
att riksdagen avslår motion 1981/82:880.
3. beträffande *den kyrkliga strukturen*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1630.
4. beträffande *biskops valbarhet till kyrkomötet*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1142.
5. beträffande *förfarandet vid utnämning av biskop*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1143.

6. beträffande *officiant vid borgerlig begravning*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1684.

Stockholm den 1 december 1983

På konstitutionsutskottets vägnar

OLLE SVENSSON

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Yngve Nyquist (s), Wivi-Anne Cederqvist (s), Hans Nyhage (m), Kurt Ove Johansson (s), Kerstin Nilsson (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Sven-Erik Nordin (c), Sture Thun (s), Nils Berndtson (ypk), Ove Eriksson (m), Ingvar Björk (s), Bengt Kindbom (c) och Lars Ernestam (fp).

Reservationer

1. beträffande *medlemskapsreglerna i svenska kyrkan* av Lars Ernestam (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "På initiativ" och slutar med "mening avvaktas" bort ha följande lydelse:

Enligt 2 kap. 2 § regeringsformen skall varje medborgare gentemot det allmänna vara skyddad mot tvång att tillhöra trossamfund. I samband med att denna regel om s. k. negativ religionsfrihet infördes fr. o. m. den 1 januari 1977 konstaterades att reglerna om medlemskapet för svenska kyrkan inte var förenliga med den nya grundlagsregeln. Denna lagkonflikt löstes genom att regeringsformen försågs med en övergångsbestämmelse av innebörd att bestämmelserna om medlemskap i svenska kyrkan skulle gälla utan hinder av 2 kap. 2 § regeringsformen.

En sådan lösning av en grundläggande fri- och rättighetsfråga kan enligt utskottets mening försvaras endast som ett provisorium under kortare tid i avvaktan på att förhållandena anpassas till den nya ordningen så att övergångsbestämmelsen inte längre behövs. Om förslagen i SOU 1978:1 från deltagarna i stat-kyrka-överläggningarna blivit genomförda hade, som påpekats i motionen, relationerna mellan stat och kyrka fullt ut kommit att präglas av religionsfrihetens principer, bl. a. vad gäller konflikten mellan 2 kap. 2 § regeringsformen och religionsfrihetslagens medlemskapsregler. I stället har nu sju år gått utan att den negativa religionsfriheten enligt 2 kap. 2 § regeringsformen har realiserats. Det är med hänsyn till detta inte tillfredsställande att vidare avvakta en lösning av stat-kyrka-frågan innan den inkonsekventa utformningen av regeringsformens religionsfrihetsregler reformeras. Utskottet anser således att punkten 3 övergångsbestämmelserna till 2 kap. 2 § regeringsformen bör upphävas och att därmed huvudregeln om

den negativa religionsfriheten ges full rättsverkan. Riksdagen bör i samband härmed hos regeringen anhålla om sådant förslag till ändring i religionsfrihetslagen som förordas i motionen.

Med det anförda tillstyrker utskottet således motion 1982/83:1146.

dels att utskottet under 1. bort hemställa

1. beträffande *medlemskapsreglerna i svenska kyrkan*

a) att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1146, yrkande 2, som vilande antar följande förslag till lag om ändring i regeringsformen

Förslag till

Lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs att punkten 3 övergångsbestämmelserna till lagen (1976:871) om ändring i regeringsformen skall upphöra att gälla vid utgången av år 1985,

b) att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1146, yrkande 1, hos regeringen hemställer att riksdag och kyrkomöte föreläggs förslag till en sådan ändring av religionsfrihetslagens bestämmelser om medlemskap i svenska kyrkan att full harmoni uppnås mellan dessa bestämmelser och 2 kap. 2 § regeringsformen.

2. beträffande *den kyrkliga strukturen* av Sven-Erik Nordin och Bengt Kindbom (båda c) som anser

dels att den del av utskottets uttalande på s. 14 som börjar "Med hänsyn" och slutar "av motionen" bort ha följande lydelse:

I direktiven till 1982 års kyrkokommitté uttalas bl. a. att en översyn av kyrkans struktur på lokalplanet i första hand bör syfta till att finna lämpliga former för att bilda ekonomiskt och befolkningsmässigt bärkraftiga enheter som kan utgöra underlag för en differentierad och målinriktad kyrklig verksamhet på lokalplanet. Vidare framhålls att samtidigt bör i princip församlingen och dess kyrka alljämt kunna utgöra bas för prästernas och deras medarbetares församlingsvårdande verksamhet.

Utskottet finner det värdefullt att direktiven uttryckligen anger att församlingen även i fortsättningen bör utgöra grunden för kyrkans lokala verksamhet. Enligt utskottets mening är det emellertid angeläget att strukturfrågorna behandlas inte enbart med syfte att få fram ekonomiskt bärkraftiga enheter. Man måste även ta hänsyn till vad som gynnar det andliga livet i församlingarna. Närheten mellan församlingsbor, präst och församlingsarbetare är därvid betydelsefull. Utskottet anser det viktigt att de fördelar som ligger i en struktur med ytmässigt begränsade enheter tas till vara. Samtidigt bör man sträva efter att minska de olägenheter ur bl. a. resurssynpunkt som alltför små enheter medför. De reformer som är önskvärda måste emellertid ske på frivillig väg. 1983 års kyrkomöte delade

också uppfattningen att frivillighet bör vara en naturlig grund för ändringar i församlingsindelningen och för samfällighetsbildningen även i fortsättningen (KLU 1983:12). Utskottet vill med hänsyn härtill uttala att statsmakterna inte bör vidta åtgärder för att tvångsvis lägga samman församlingar eller ekonomiska samfälligheter till större enheter. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet vill vidare framhålla att det nya inomkyrkliga skatteutjämnings-systemet är så konstruerat att dess förutsättningar rubbas vid en nedskärning eller ett avskaffande av statsbidraget till kyrkofonden. Det mest naturliga enligt utskottets mening är därför att medel anvisas i den utsträckning som riksdagen förutsatte vid sitt beslut i frågan då systemet infördes. Den meningsyttring som 1983 års kyrkomöte enhälligt gjort i frågan understryker ytterligare det angelägna i en sådan åtgärd. Det bör också i detta sammanhang beaktas att riksdagen på frikyrkorådets förslag anslutit sig till inriktningen att anslagsgivningen till de fria trossamfunden skall motsvara en viss del av statsbidraget till svenska kyrkan. Skulle skatteutjämningsbidraget till svenska kyrkan reduceras eller helt avvecklas så raseras denna jämförande grund för bidragsgivningen till de fria trossamfunden.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet motion 1982/83:1630.

dels att utskottets hemställan under 3. bort ha följande lydelse:

3. beträffande *den kyrkliga strukturen*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1630 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i frågan.

Särskilda yttranden

1. beträffande *medlemsreglerna i svenska kyrkan* av Nils Berndtson (vpk) som anför följande:

Frågan om kyrkans skiljande från staten svntes några år tillbaka närmare en lösning sedan delegaterna i de s. k. stat-kyrka-överläggningarna lagt fram vissa konkreta förslag om hur en sådan relationsändring skulle kunna genomföras. Reformen uteblev emellertid sedan en majoritet i 1979 års kyrkomöte avvisat förslagen och det socialdemokratiska partiet tillsammans med de borgerliga partierna slutit en överenskommelse om att låta frågan vila tills vidare.

Vänsterpartiet kommunisterna har länge hävdat kravet på en fullständig åtskillnad mellan staten och kyrkan. Denna uppfattning står partiet fast vid. Den problematik rörande den negativa religionsfriheten som tas upp i folkpartimotionen har visserligen beröringspunkter med principfrågan om en relationsändring mellan staten och kyrkan, men det är tveksamt om ändringar av det slag som motionärerna förordar kan föra frågan om en relationsändring närmare en lösning. Möjligen skulle t. o. m. en sådan begränsad regeländring i den fortsatta debatten kunna användas som

argument för att nedtona betydelsen av att en relationsändring verkligen måste komma till stånd.

2. beträffande *religionsfrihetsfrågor i samband med folkbokföringen* av Lars Ernestam (fp) som anför följande:

Motionärerna i motion 1981/82:880 har på ett övertygande sätt visat på nödvändigheten av att information alltid lämnas om medlemskapsreglerna i svenska kyrkan i samband med anmälan om att dop skett i annat samfund. Det problem som motionärerna här tar upp har sin grund i den otillfredsställande reglering i regeringsformen och religionsfrihetslagen som i enlighet med vad som närmare utvecklats i en reservation till detta betänkande bör upphävas.

I ärendet har genom riksskatteverkets upplysningar framkommit att det informationsintresse som avses i motionen i praktiken redan är tillgodosett utan att någon formell reglering har måst tillgripas. I och för sig hade jag funnit det värdefullt om utskottet ändå kunnat enas om att ta initiativ till en formell reglering av frågan. Eftersom jag med hänsyn till vad som upplysts i ärendet dock utgår ifrån att informationen också i framtiden kan fungera tillfredsställande utan att särskilda åtgärder behöver vidtas har jag inte funnit skäl till att inta en annan ståndpunkt än utskottets övriga ledamöter beträffande behovet av en formell reglering av frågan.

3. beträffande den *kyrkliga strukturen* av Anders Björck, Hans Nyhage, Gunnar Biörck i Värmdö och Ove Eriksson (alla m) som anför följande:

Enligt vår mening är det angeläget att slå vakt om församlingen som grundenhet i den lokala kyrkliga organisationen. För att motverka de nackdelar ur bl. a. resurssynpunkt som alltför små enheter medför kan det i och för sig vara motiverat med vissa strukturella förändringar. Vi delar emellertid motionärernas uppfattning att det inte utan synnerliga skäl bör komma i fråga att tvångsvis lägga samman församlingar. Nödvändiga reformer av den kyrkliga strukturen bör i stället genomföras på frivillig väg. Med hänsyn till det pågående utredningsarbetet anser vi dock att det f. n. inte är påkallat med några särskilda initiativ från riksdagens sida i denna fråga.

4. beträffande *officiant vid borgerlig begravning* av Nils Berndtson (vpk) som anför följande:

Frågan om att underlätta att ordna icke religiös begravning, som aktualiserats i motion 1982/83:1684, är angelägen. Kommunerna har en viktig uppgift därvidlag. Utskottet instämmer i motionens syfte, men anser att detta kan tillgodoses utan att lagstiftning f. n. vidtas. Jag har anslutit mig till detta ställningstagande, men anser att frågan bör följas och att det inte är uteslutet att lagstiftning kan visa sig befogad.

